

**BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARNING MASALA YECHISHGA OID
KO'NIKMASINI OSHIRISH**

Sotimboyeva Maftuna Xudaybergan qizi

*Xorazm viloyati Xiva tumani 41-sonli umumiy o'rta ta'lim maktabi
boshlang'ich ta'lim fani o'qituvchisi*

Kuryozova Ziyatjon Jumaniyozovna

*Xorazm viloyati Xiva tumani 14-sonli umumiy o'rta ta'lim maktabi
boshlang'ich ta'lim fani o'qituvchisi*

Sobirova Nasiba

*Xorazm viloyati Xiva tumani 41-sonli umumiy o'rta ta'lim maktabi
boshlang'ich ta'lim fani o'qituvchisi*

Annotatsiya: Mazkur maqola boshlang'ich sinf o'quvchilarning masala yechishga oid ko'nikmasini oshirish, ko'nikmasini oshirishda bizga har xil didaktik o'yinlar yordam berishligi, didaktik o'yinlardan foydalanish pedagogik jarayonning samaradorligini oshirishligi haqida ma'lumotlar berilgan.

Kalit so'zlar: element, to'plam, son, raqam, geometrik shakllar, fazoviy shakllar, ulush, kasr, arifmetik.

KIRISH

Matematika fanining "fanlar ichra shoh", "aniq fanlarning asosi" deb ta'riflanishlari ham bejiz emas, albatta. Bu fan insonni har tomonlama yuksaltiradi. Shuning uchun ham shaxs rivojlanish jarayonida matematik tafakkur va tushunchalarni shakllantirish maktabgacha va boshlang'ich ta'lim tizimidanoq boshlanib, asosiy poydevor yaratiladi. Matematikani o'qitish davomida biz kabi pedagoglar uning har bir tarkibiy qismi(elementlari)ni yoshlarimizga to'g'ri va chuqur singdirishimiz lozim. Shu o'rinda Prezidentimizning quyidagi fikrlari yodga tushadi: "Bugungi kunda O'zbekistonning yangi taraqqiyot davri poydevorini yaratyapmiz. Bunda bizning eng yaqin ko'makchilarimiz ustoz va murabbiylar, ilmiy va ijodkor ziyolilardir". Ushbu fikrlar kishi yelkasiga katta bir mas'uliyat hamda o'ziga xos bir ishonch hissini ham yuklaydi, albatta.

Xususan, boshlang'ich sinf matematika kursi haqida gapirilganda o'quvchilarda bir qator matematik tushuncha va terminlar orqali ularning fan yuzasidan egallashi lozim bo'lgan bilim, ko'nikma va malakalarning egallanilishi ko'zda tutiladi. Masalan, to'plam, son, raqam, geometrik shakllar, fazoviy shakllar, ulush, kasr, arifmetik amallar(qo'shish, ayirish,

ko'paytirish, bo'lish), tenglama, tengsizlik, sonli ifoda, harfli ifoda, masala (sodda, murakkab, matematik, mantiqiy, kombinatorik)lar kabi bir qator tushunchalarni aytishimiz mumkin. Shu o'rinda biz ushbu maqolamizda matematik masalalar tushunchasiga alohida e'tibor qaratishni lozim deb topdik. Xo'sh, dastlab matematik masala tushunchasiga ta'rif beradigan bo'lsak, "Matematik masala – javobi arifmetik amallar bu matematik hisob-kitoblarni oddiy raqamlar ko'rinishida emas balki so'zlar, sxemalar, suratlar, jadvallar, turli chizmalar yordamida ifodalash orqali uning mazmuni bilan yetkazib berishdir.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Matematik masalalar yechish matematika o'qitishning muhim tarkibiy qismidir. Masalalar yechmasdan matematikani o'zlashtirishni tasavvur ham etib bo'lmaydi. Matematikada yechishning nazariyasini amaliyotga tadbiq qilishning muhim yo'lidir. Masalalar yechishning boshlang'ich sinflarda o'rganiladigan u yoki bu nazariy materiallarni o'zlashtirish jarayonida muhim rolni va o'quvchilarni fikrlash qobilyatlarini o'stiradi muhim ro'l o'ynaydi. Masalalar amaliy ishlar sistemasi asosida tuziladi. Bu degan so'z har bir yangi tushunchani tarkib toptirish har doim bu tushuncha ahamiyatini tushuntirishga yordam beradigan uning qo'llanishini talab qiladigan u yoki bu masalani yechish bilan amalga oshadi.

Bola maktabdagi mashg'ulotlarning birinchi kunidayoq masala bilan uchrashadi. O'quvchilarning qanday xayotiy tajriba va bilimga ega ekanini aniqlash maqsadida o'qituvchi o'quvchiga eng sodda masala orqali murojaat qiladi. Masalan: "Sening to'rtta qalaming bor edi, sen yana bitta qalam olding. Sendagi qalamlar nechta bo'ldi?" Matematik masalalar o'quvchilarga matematik tushunchalarni to'g'ri shakllantirishga, uni o'rab turgan muhitni chuqurroq anglashga, shu bilan birga masalalar yechishga bola tafakkurining rivojlanishiga yordam beradi. Eng asosiylaridan yana biri masalalar yechish orqali o'quvchi to'rtala arifmetik amal va ularning xossalarni puxta o'rganadi. Matematika tili rivojlanadi. qisqasi, masalaga bu nazariya bilan amaliyotni bog'lovchi muhim zvenodir.

Masalalarni yechishda predmetga bo'lgan qiziqish rivojlanadi, umuman mustaqillik, erkinlik, talabchanlik, mehnatsevarlik, maqsadga intilishlik rivojlanadi. Bolalar masala tuzilishi bilan ikkinchi yoki uchinchi mashg'ulotda tanishadilar. Ular masalada shart va savol borligini bilib olishadi, masala shartida kamida ikkita son bo'lishligi alohida ta'kidlanadi. Masala ustida ishlah uning mazmunini o'zlashtirishdan boshlanadi. Masala mazmunini yaxshi tushunish uchun o'quvchilarni har biriga uning matnini eshittiribgina qolmay, balki uni mustaqil o'qib chiqishlari ham kerak.

NATIJALAR

Agar masala sharti bosh qotiradigan bo'lsa o'quvchilarga masala mazmunini mustaqil o'ylab ko'rshlari uchun bir-uch minut vaqt berish maqsadiga muvofiqdir.

Boshlang'ich sinflar matematika darslarida arifmetik amallar xossalari va usullarini o'rganishda o'ziga xos bo'lgan qonuniyatlarni ko'paytirish amaliga teskari amal sifatida muvofiqlikda o'rganilishini talab etsa, ikkinchi tomondan maxsus hollarni tahlil etishda amallardagi xos xususiyatlar bilan taqqoslash muhim ahamiyat kasb etadi. Bu esa o'quvchilarni fikrlashlarini o'stirishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Boshlang'ich sinf matematika darslarida masalalar yechishda o'quvchilarda hisoblash malakalarini o'stirish orqali matnli masalalar yechishdagi qo'llaniladigan pedagogik texnologiyalardan foydalanish maqsadida masalalar to'plamlari, multimedia va grafik vositalarni tayyorlash yo'lga qo'yilsa boshlang'ich matematik ta'lim samaradorligini oshirishda ijobiy natijalar beradi deb hisoblaymiz.

«Metodika» grekcha so'z bo'lib, «metod» degani yo'l demakdir. Matematika metodikasi pedagogika fanlari tizimsiga kiruvchi pedagogika fanining tarmog'i bo'lib, jamiyat tomonidan qo'yilgan o'qitish maqsadlariga muvofiq matematika qonuniyatlarini matematika rivojining ma'lum bosqichida tadqiq qiladi. Matematika boshlang'ich ta'lim metodikasining predmeti qo'yidagilardan iborat: Matematika o'qitishdan ko'zda tutilgan maqsadlarni asoslash. (nima uchun o'qitiladi). Matematika o'qitish mazmunini ilmiy ishlab chiqish (ya'ni matematikadan qaysi material boshlang'ich sinflarda o'rganilishi, nima uchun aynan shu material tanlanishi, boshlang'ich sinflarda kursning har qaysi ayrim masalasi umumlashtirishning qanday darajasida o'rganilishi, mavzular qanday tartibda o'rganilsa, eng ratsional bo'lishi ko'rsatiladi). O'qitish metodlarini ilmiy ishlab chiqish. (qanday o'qitish kerak, ya'ni oquvchilar hozirgi kunda zarur bo'lgan bilim, malaka, ko'nikmalarni va aqliy qobiliyatlarini egallab oladigan bolishlari uchun oquv ishlari metodikasi qanday bo'lishi kerak? Masalan, 10 ichida sonlarni qo'shish va ayirishni qanday o'rganish kerak, jumladan, bu mavzuda qo'shishning o'rin almashtirish xossasini qanday ochib berish kerak?).

O'qitish vositalarini

- darsliklar, didaktik materiallar, ko'rsatma
- qo'llanmalar va texnik vositalarni ishlab chiqish (nima yordamida o'qitish?). kerak!

Ta'limni tashkil etishni ilmiy ishlab chiqish (darsni va ta'limning darsdan tashqari formalarini qanday o'tkazish?

O'quv ishlarini qanday tashkiliy metodlarda o'tkazish kerak?

O'quv proessida ta'limiy va tarbiyaviy masalalarni qanday qilib samaraliroq hal qilish kerak?).

Shunday qilib, o'qitishning maqsadlari, mazmuni metodlari, vositalari va shakllari metodik tizimning asosiy komponentalaridir. Boshqa har qanday o'quv predmeti kabi matematika boshlang'ich kursi matematika O'qitishning maqsadi quyidagi uch omil bilan belgilanadi:

- Matematikao'qitishning umumta'limiy maqsadi
- . - Matematikao'qitishning tarbiyaviy maqsadi.
- Matematikao'qitishning amaliy maqsadi.

Ko'nikmasini oshirishda bizga har xil didaktik o'yinlar ham yordam beradi. O'qish paytida maksimal ta'sir matematikaga erishish mumkin foydalanish didaktik o'yinlar, qiziqarli mashqlar, vazifalar, o'yin-kulgi. Shu bilan birga, oddiy va ayni paytda roli qiziqarli matematik material yosh imkoniyatlarini hisobga olgan holda belgilanadi bolalar va har tomonlama rivojlantirish va tarbiyalash vazifalari: aqliy faoliyatni faollashtirish, qiziqish matematik material, o'ziga jalb eting va zavqlantiring bolalar, aqlni rivojlantirish, kengaytirish, chuqurlashtirish matematik tasvirlar olingan bilim va ko'nikmalarni mustahkamlash, ularni boshqa faoliyatda qo'llashda mashq qilish.

XULOSA

O'quv yilining birinchi kunlarida o'rta guruhda o'tkazish maqsadga muvofiqdir didaktik o'yinlar bilim va ko'nikmalarni mustahkamlash uchun bolalar kichik guruhda o'ynashdi bolalar va boshlang'ich sinflarda takrorlash matematik g'oyalar yosh guruhda o'tdi.

Matematikani shakllantirish uchun didaktik o'yinlar vakilliklar shartli ravishda quyidagi guruhlarga bo'linadi:

- Raqamlar va raqamlar bilan o'yinlar
- O'yinlar sayohat vaqti
- O'yinlar kosmosda orientatsiya uchun
- O'yinlar geometrik shakllar bilan
- O'yinlar mantiqiy fikrlash uchun

Didaktik o'yinlardan foydalanish pedagogik jarayonning samaradorligini oshiradi, bundan tashqari, ular bolalarda xotirani, fikrlashni rivojlantirishga yordam beradi, bolaning aqliy rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatadi. Yosh bolalarni o'yin jarayonida o'rgatish, men o'yin quvonchi o'rganish quvonchiga aylanishini ta'minlashga intilaman.

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR:

1. Jumayev M.E. « Matematika o`qitish metodikasidan praktikum » T-2003-yil.
2. Bikbayeva N., Yangabayeva E., Girfanova K. To'rtinchi sinf matematika darsligi. Toshkent. " O'qituvchi " 2017 yil.
3. Саидова Г. Э. Ситуация свободного выбора на уроках математики в начальных классах // Вестник науки и образования. – 2019. – №. 7-3 (61).
4. Ergashevna S. G., Furqatovna S. S. Modern Forms of Mathematics in Primary Schools // Middle European Scientific Bulletin. – 2021. – T.
5. Ergashovna S. G., Baxodirovna S. N. MODERN TEACHING TECHNOLOGIES IN TEACHING MATHEMATICS IN ELEMENTARY GRADES // European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences Vol. – 2019. – T. 7. – №. 10.